

Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerinde Eğitim Gören Öğrenciler ile Yapılan Çalışmalara İlişkin Sistemik Bir Derleme

Kayhan Şen¹ ve Sadık Çoban^{2*}

Citation: Şen, K. ve Çoban, S. (2022). Mesleki ve teknik anadolu liselerinde eğitim gören öğrenciler ile yapılan yapılan çalışmalara ilişkin sistemik bir derleme. *Türk Eğitim Değerlendirmeleri Dergisi*, 1, (1), 69-84.

Received: 10.06.2022

Accepted: 22.06.2022

Published: 30.06.2022

Publisher's Note: Istanbul Medipol University stays neutral with regard to any jurisdictional claims.

Copyright: © 2022 by the authors. Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the DergiPark.

ÖZ: Mesleki eğitim ülkelerin kalkınmasına katkı sağlayan önemli bir eğitim kademesidir. Türkiye’de mesleki eğitim farklı isim ve müfredat uygulamalarıyla Cumhuriyet tarihi boyunca devam ettirilmiştir. 2015 yılında yapılan mevzuat değişikliği ile mesleki ve teknik Anadolu lisesi kullanılmaya başlanmıştır (MEB, 2018). Bu tarihten itibaren mesleki ve teknik Anadolu lisesi ile ilgili akademik yayınlar yapılmaya başlanmıştır. Bu araştırma mesleki ve teknik Anadolu lisesinde eğitim gören öğrenciler ile yapılan çalışmaların betimsel analizini oluşturan bir sistemik derleme çalışması yapmayı amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda 2015-2022 tarihleri arasında yayınlanmış 46 çalışma araştırmanın veri setini oluşturmuştur. Veri setini oluşturan çalışmalar, örneklemi doğrudan mesleki ve teknik Anadolu lisesinde eğitim gören öğrencilerden oluşan, ulusal ve uluslararası indekslerde taranan akademik dergilerde yayınlanan ve belirlenen zaman aralığında yayınlanan çalışmalardan oluşmaktadır. Araştırma sonucunda yapılan çalışmaların büyük çoğunluğunun nicel desende, tarama modelinde yapılan yüksek lisans çalışmalarının olduğu, örneklem

1 Öğretmen; Dilek Sabancı Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi; kayhan1934@hotmail.com;
Orcid ID: 0000-0003-3938-2416

2 Öğretmen; Dilek Sabancı Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi; sdkcban@gmail.com;
Orcid ID: 0000-0003-2196-0142; Sorumlu Yazar

gruplarının farklı illerden oluşturulmakla birlikte İstanbul ilinin çoğunlukta olduğu görülmüştür. Araştırma konuları akademik beceriler ile kariyer planları üzerinde yoğunlaşmakla birlikte kişisel beceriler, staj uygulamaları, iş sağlığı güvenliği ve öğretmenlerin de ana değişken olarak tasarlandığı görülmüştür. Ana değişken olarak en çok kullanılan akademik beceriler ve kariyer planlama konu başlıklarına ilişkin çalışmaların sonuçlarında öğrencilerin genellikle akademik beceri düzeylerinin düşük veya yetersiz düzeyde olduğu bununla birlikte mezun olduktan sonra iş bulma inançlarının düşük olduğu sonuçları görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Milli Eğitim, mesleki eğitim, mesleki ve teknik lise, öğrenci, derleme

ABSTRACT: Vocational education is an important level of education that contributes to the development of countries. Vocational education in Turkey has been continued throughout the history of the Republic with different names and curriculum applications. With the legislative change made in 2015, vocational and technical Anatolian high schools were launched (MEB, 2018). Since this date, academic publications about vocational and technical Anatolian high schools have started. This research aims to make a systematic compilation study that constitutes a descriptive analysis of the studies conducted with students studying at vocational and technical Anatolian high schools. For this purpose, 46 studies published between 2015-2022 formed the data set of the research. The studies that make up the data set consist of studies published in national and international indexing journals and published in the specified time period, the sample of which consists of students directly studying at vocational and technical Anatolian high schools. As a result of the research, it was seen that the majority of the studies have been carried out in quantitative design, while the postgraduate studies have been conducted in the survey model. Although the sample groups were formed from different provinces, most of the studies have been done in Istanbul. While research subjects focus on academic skills and career plans, it has been seen that personal skills, internship practices, occupational health and safety and teachers are also the main variables. Based on the results of the studies on the most used academic skills and career planning topics, the academic skill levels of the students were low or insufficient; however, their belief in finding a job after graduation was low.

Keywords: National Education, vocational education, vocational and technical high school, student, systematic review

1. Giriş

Ülkelerin kalkınmasında ve ekonomik refah düzeyinin artmasında meslek eğitiminin desteği ile nitelikli bireyler yetiştirmek son derece önemlidir. Mesleki eğitim, toplum içerisindeki belirli bir ihtiyaca yönelik bilgi, beceri ve tavır kazandırmaya yönelik eğitim süreci olarak tanımlanabilir. Mesleki eğitim olarak adlandırılan bu eğitim Türk tarihinde köklü bir geçmişe sahiptir. 13. Yüzyıldaki ahilik kültüründe Osmanlı hükümdarlığı boyunca ve son olarak Türkiye Cumhuriyeti'nde meslek edinimi ve nitelikli insan gücü yetiştirmekte oldukça önemli bir konu olarak kabul edilmektedir (Alkan ve Doğan, 1976).

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş yıllarında eğitime büyük önem verilmiş, ekonomik kalkınmanın ancak eğitim ile güçlendirilebileceği düşüncesi hâkim olmuş, bu sebeple nitelikli iş gücünün artırılması amacıyla girişimlerde bulunulmuştur. Bu girişimlerden birisi olarak ülkeye davet edilen John Dewey'in hazırlamış olduğu rapor doğrultusunda 1927 yılında Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü oluşturulmuştur (Alkan, Doğan ve Sezgin, 1996; Dülger, 1989). Bu tarihten itibaren ülkemizin ekonomik planlarındaki değişikliklerden eğitim müfredatları dolayısıyla mesleki ve teknik eğitim veren okullar da etkilenmiş ve ilk yıllarda gerek verilen eğitim düzeyi gerek mezunların devlete ait sanayi kuruluşlarında çalışma olanağının fazlalığı sebebiyle rağbet gören bu eğitim kurumları, özelleştirmeler, üniversiteye yerleştirme sistemindeki değişiklikler ve iş bulma olanaklarının kısıtlanması gibi sebeplerle daha az rağbet görmeye başlamıştır (Somuncu, 2020). Bu durum önemli bir sorun olarak yorumlanmış ve 2015 yılında mesleki eğitime yönelik son bir değişiklik daha yapılarak günümüzde kullanılan sistem yürürlüğe girmiştir. Mevcut sistemde mesleki ve teknik Anadolu Liseler, akademik ağırlığı daha fazla olan Anadolu teknik programı (ATP) ve mesleki beceri ağırlığı daha fazla olan Anadolu meslek programı (AMP) olmak üzere iki gruba ayrılır (Özer, 2020). Mesleki ve Teknik Anadolu Lise eğitim felsefesinin temelini öğrencilerin yaparak yaşayarak, stajlar ve atölye uygulamaları aracılığı ile mesleki becerilerini geliştirmeleri olduğu söylenebilir. Bu sebeple de buradaki eğitimin iki kaynağı vardır; okuldaki akademik eğitim ve iş başı deneyimleri. Öğrencilerin yetkin ve üretken çalışanlar olarak yetiştirilebilmeleri için bu iki kaynağın birbirini beslemeleri son derece önemlidir (Choy, 2018).

Çin Halk Cumhuriyeti mesleki eğitimine dahil olan öğrenci sayısı ile ülkemize benzer bir yapı olduğunu söylemek mümkündür. Çin halk cumhuriyetinde özellikle son 50 yıllık süreçte mesleki eğitime büyük önem verilmektedir. Özellikle batı ülkeleri ile ilişkilerin arttığı kültürel devrim yıllarını takiben Çin Halk Cumhuriyeti eğitim sisteminde önemli değişikliklere gidilmiştir. Bu süreçte

öğrencilere verilen teorik derslerin yanı sıra uygulama ders sayılarında artışa gidilerek derslerin nicelik ve niteliklerinde iyileştirmeler yapılmıştır. Devletin mezunlara sektörde istihdam garantisi vermesi gibi çeşitli politikalarla bu liselerin öğrenciler tarafından tercihinde önemli artışlar gözlemlenmiştir (Guo ve Lamb, 2010; Shi, 2001). Başta Avrupa Birliği ülkeleri ve İngiltere olmak üzere gelişmiş ülkeler mesleki eğitimi teşvik etmeye yönelik yeni politikalar izlemektedir. Bununla birlikte bu ülkelerde mesleki eğitime ayrılan bütçenin dünya ortalamalarının üstünde olması önemli bir diğer noktadır (OECD, 2015). Eğitim bütçelerinde eğitime ayrılan payın büyük bir çoğunluğunun mesleki eğitim için kullanılmaktadır. Mesleki eğitime büyük bütçelerin ayrılmasında eğitimi günümüz teknoloji alt yapısına kavuşturmanın yanı sıra gençleri mesleğin teknolojik dönüşümüne yön veren liderler olarak yetiştirme amacı bulunmaktadır (Rizvi, 2004; Tran ve Nyland, 2012; World Bank, 2012). Türkiye’ye bakıldığında ise Türk eğitim sistemi içerisinde mesleki eğitime ayrılan bütçenin %14 seviyesinde kaldığı görülmektedir. Bu oranın yetersizliği sebebiyle uygulama derslerinde aksamalar ve okulların teknolojik donanımlarında eksiklikler mesleki ve teknik Anadolu liselerinin önemli bir sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır (Bozgeyikli, 2019; OECD, 2015). Bu sebeple çeşitli projelerle mesleki eğitim ve öğretim sisteminin güçlendirilmesine odaklanılmış bu kapsamda mesleki ve teknik eğitimin niteliğini arttırarak okul-sanayi iş birliği ile piyasanın talebine uygun nitelikli 21. Yüzyıl becerilerine sahip bireyler yetiştirmek amaçlanmıştır (MEB, 2018).

Eğitim kademelerindeki başarı birçok farklı etmen ile ilişki içerisinde. Müfredat, öğretmen, okul yönetimi, veli ve öğrenciler bu etmenlerin başında yer almaktadır. Öğrencilerin kişilik özellikleri, akademik becerileri, bilgi düzeyleri, ilgi ve motivasyonları, okula karşı tutumları, akran ilişkileri gibi farklı faktörlerden etkilenmektedir. Mesleki ve teknik Anadolu liselerine yönelik yapılan yayınların yetersiz düzeyde olduğu, yapılan yayınlar içerisinde öğrencilere yönelik yapılan çalışmaların az olduğu ve bu konuda daha fazla sayıda nitelikli çalışmaların yapılması gerektiği çeşitli araştırmacılar (Gülistan, 2021; Hayat ve Şölen, 2021) tarafından dile getirilmektedir.

1.1. Araştırmanın Amacı

Bir ülkenin kalkınması, nitelikli iş gücünün artması için mesleki eğitim son derece önemlidir. Ülkemizde mesleki ve teknik Anadolu lisesinde eğitim gören öğrencileri merkeze alan yayınların sayısı az olmakla birlikte bu yayınlara ilişkin detaylı bir derleme makale çalışmaması bulunmamaktadır. Bu sebeple araştırmanın amacı Türkiye’de mesleki ve teknik Anadolu lisede eğitim gören öğrenciler ile yapılan yayınların betimsel özelliklerinin belirlenmesidir.

1.2. Araştırmanın Önemi

Türk eğitim sisteminde çeşitli zamanlarda farklı isim ve müfredatlar ile verilen mesleki eğitimin güncel düzenlemesi neticesinde bu alanda yeni yayınlar yapılmaktadır. Bu eğitim kademesindeki sorunları tespit edilip çeşitli öneriler sunan araştırmalar bulunurken öğrencilere yönelik yapılan çalışmaların incelendiği derleme bir araştırma bulunmamaktadır. Bu sebeple mesleki ve teknik Anadolu liselerinde eğitim gören öğrencilerin yaşadıkları sorunları ayrı ayrı ele alan yayınların haricinde tüm bu yayınları genel bir bakış açısı ile ele alarak alan yazındaki eksikliklere dikkat çekmesi araştırmanın önemini oluşturmaktadır.

2. Yöntem

2.1. Araştırma Modeli

Araştırma nitel araştırma modellerinden sistematik derleme yöntemi ile oluşturulmuştur. Sistematik derleme; belirli bir problem durumunda, o alanda yapılmış tüm araştırmaların taranarak, belirli kriterlere göre örneklem grubuna dâhil edilmesi veya dışlanması ve derlemeye alınacak çalışmaların bulgularının sentezlenmesidir (Karaçam, 2013).

2.2. Araştırma Evreni ve Örneklemi

Araştırma 2015 yılından itibaren isim ve müfredat değişiklikleri ile faaliyete geçen mesleki ve Anadolu lisesinde eğitim gören öğrenciler ile ilgili yapılan yayınların incelenmesini amaçlaması sebebiyle 2015 yılından 2022 Haziran tarihine kadar yayınlanmış 76 araştırma makalesinden öğrencilere yönelik yapılan, verileri doğrudan öğrencilerden alınan, Yöktez, TR Dizin ve uluslararası diğer dizinler tarafından taranan dergilerde yayınlanmış 46 yayın araştırmanın evrenini oluşturmaktadır. Araştırma sistematik derleme amacına uygun olan bütün yayınların incelenmesi sebebiyle doğrudan evren ile çalışılmış bir örnekleme yöntemine başvurulmamıştır.

2.3. Veri Analizi

Araştırma kapsamında araştırma kapsamında ele alınacak çalışmaların sahip olması beklenen kriterlere karar verilmiştir. Bu kriterler; örnekleminin doğrudan mesleki ve teknik Anadolu lisesi öğrencileri olması, verilerin doğrudan öğrencilerden alınması, ulusal veya uluslararası indekslerde taranan akademik dergilerde yayınlanmış olması, 2015 Ocak-2022 Haziran tarihleri arasında yayınlanmasıdır. Betimsel analiz sürecinde kategorileştirme işlemleri iki araştırmacı tarafından birlikte yürütülmüş, Oluşturulan kategoriler hakkında, araştırmacıların kodlamaları arasındaki tutarlılık %90 olarak belirlenmiştir.

Güvenirlik formülüyle hesaplanan sonucun %70 düzeyinde olması durumunda (Miles ve Huberman, 1994) değerlendiriciler arası güvenirliliğin sağlanmış olacağı belirtilmektedir.

2.4. Etik Onay

Araştırmanın derleme makale özelliği taşıması sebebiyle etik kurul onayına ihtiyaç duyulmamıştır.

3. Bulgular

Bu kısımda araştırmaya dahil edilen çalışmalara ilişkin bulgulara bu kısımda yer verilmiştir.

Tablo 1. Yapılan Çalışmalara İlişkin Betimsel Analiz Tablosu

	<i>f</i>	%
Nitel	2	4,35
Nicel	43	93,48
Karma	1	2,17
Toplam	46	100
Deneysel	1	2,17
Tarama	45	97,83
Toplam	46	100
Yüksek Lisans Tezi	28	60,87
Doktora Tezi	1	2,17
Araştırma Makalesi	17	36,96
Toplam	46	100
2015	4	8,70
2016	5	10,87
2017	4	8,70
2018	6	13,04
2019	11	23,91
2020	7	15,22
2021	9	19,57
Toplam	46	100
Ankara	3	6,52
Aydın	1	2,17
Bursa	2	4,35
Çanakkale	3	6,52
Çorum	1	2,17

Denizli	2	4,35
Düzce	2	4,35
Erzurum	1	2,17
Eskişehir	4	8,70
Gaziantep	3	6,52
Gümüşhane	1	2,17
Hatay	1	2,17
İstanbul	20	43,48
Sakarya	1	2,17
Belirtilmemiş	1	2,17
Toplam	46	100

Tablo 1 incelendiğinde mesleki ve teknik anadolu liselerde eğitim gören öğrencileri merkeze alan çalışmaların %93,48'inin nicel modelde tasarlandığı ve %97,83'ünün tarama çalışmaları olduğu görülmektedir. Çalışmaların türüne bakıldığında ise çalışmaların %60,87'sinin yüksek lisans tezi, %36,96'sının araştırma makalesi iken yalnızca %2,17'si doktora tezi türünde yapıldığı görülmektedir. Çalışmaların yapıldığı yıllara bakıldığında 2019 yılına kadar niceliksel artıştan bahsedilebilirken 2020 yılında çalışmaların sayısında bir azalma olduğu, sonrasında tekrar bir artış gözlemlendiği bununla birlikte en fazla sayıda yayın yapılan yılın %23,91 ile 2019 olduğu görülmektedir. Çalışmaların gerçekleştirildiği illere bakıldığında 46 çalışmanın verilerinin 14 farklı ilden araştırmaya katılan çalışma gruplarıyla gerçekleştirildiği, bu iller arasındaki en yüksek oranın %43,48 ile İstanbul olduğu görülürken bir çalışmanın örnekleme tanıtırken lokasyon bilgisi verilmediği görülmektedir.

Çalışmanın veri setini oluşturan araştırmaların genel bilgilerinin ardından bu çalışmaların ana değişkenleri incelenmiştir. Bu incelemeye ilişkin bulgular tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2. Veri Setindeki Çalışmaların Ana Değişkenlerine İlişkin Tablo

	<i>f</i>	%
Akademik becerileri	12	26,09
İş sağlığı ve güvenliği	5	10,87
Kişisel beceriler	10	21,74
Kariyer planlaması	15	32,61
Öğretmen	2	4,35
Staj uygulamaları	2	4,35
Toplam	46	100

Tablo 2 incelendiğinde yapılan çalışmaların farklı konu başlıklarını ana değişken olarak ele aldıkları görülmektedir. Çalışmaların konularına bakıldığında öğrencilerin meslek liselerini tercihleri ve/veya kariyer tercihleri %32,61, akademik becerileri %26,09, kişisel becerileri %21,74, iş sağlığı ve güvenliği %10,87, öğretmen ve staj uygulamalarının %4,35 oranlarda odak konu olarak tercih edildiği görülmektedir.

Çalışmanın veri setini oluşturan araştırmaların ana değişkenlerinin incelenmesinin ardından veri setindeki çalışmalarda en çok ele alındığı belirlenen iki ana değişkenin akademik beceriler ve kariyer planlaması olduğu görülmüştür. Bu iki ana değişkene yönelen çalışmaların sonuçlarının kategorize edilerek elde edilen sonuçlar kategorize edilmiş ve bulgulara tablo 3'te yer verilmiştir.

Tablo 3. Akademik Beceriler ve Meslek Liselerinin Tercih/Kariyer Konularının Ele Alındığı Çalışmaların Sonuçlarına İlişkin Tablo

AKADEMİK BECERİLERİ	KARIYER PLANLAMASI
Teorik bilgi düzeylerinin yetersizliği	Mezun olduktan sonra iş bulma inancının düşüklüğü
Alan bilgi düzeyleri genellikle orta düzeyde	Meslek lisesi tercihlerinde öğrencilerin etkin olmadığı
Matematik bilgi düzeyi yetersizliği	Kendi alanlarından üniversiteye geçiş sürecindeki sorunlar
Problem çözme becerileri yetersizliği	Ön lisans programları hakkında sınırlı bilgi düzeyi Sektörlere dair yetersiz bilgi düzeyi
Yabancı dil bilgi düzeyi düşüklüğü	Mezun olduktan sonra aynı sektörde çalışma isteği düşüklüğü
Uygulama derslerinin azlığı Uygulama derslerine yönelik bilgi düzeyi düşüklüğü	Öğretmenlerin ve velilerin meslek liselerine karşı olumsuz algısı

Tablo 3'te çalışmaların en çok oranda ele aldığı iki başlık olan akademik beceriler ve meslek liselerinin tercih edilmesine yönelik yapılan çalışmaların sonuçları kategorize edilmiştir. Buna göre akademik becerileri konu alan çalışmaların sonuçları kategorileştirildiğinde öğrencilerin teorik bilgi düzeylerinde, matematik, problem çözme, yabancı dil becerileri düzeylerinde, uygulama derslerinin az olduğu ve öğrencilerin bu derslere yönelik bilgi düzeylerinde düşüklükler olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır. Meslek lisesinde okuyan öğrencilerin kariyer planlaması konulu çalışmaların sonuç kategorilerine bakıldığında öğrencilerin mezun olduktan sonra iş bulma inancında ve kendi alanlarındaki sektörlerde çalışma isteğinde düşüklük yaşadıkları, meslek liselerini tercih et-

melerinde kendi fikirlerinin etkin olmadığı, ön lisans programları ve sektörleri hakkında sınırlı bilgiye sahip oldukları ve son olarak öğretmenler ve velilerin meslek liselerine karşı olumsuz algıya sahip oldukları yönündeki sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir.

4. Tartışma ve Sonuç

Araştırmanın sonucunda ülkemizde mesleki ve teknik Anadolu liselerinde eğitim gören öğrenciler ile yapılan yayın sayısının az olduğu yapılan çalışmaların neredeyse tamamının tarama modelinde tasarlandığı görülmüştür. Tarama modeli durum tespiti açısından sıklıkla kullanılan bir yöntem olmakla birlikte var olan sorunların çözümlerine yönelik hipotezlerin oluşturulduğu deneysel çalışmaların yok denecek kadar az olması büyük bir eksiklik olarak ele alınabilir. Yapılan yayınların yıllarına bakıldığında 2019 yılına kadar görece artan bir ivme ile yapılan yayın sayısında bir artış gözlemlenirken 2020 yılındaki düşüş yaşandığı görülmektedir. Bu durum Covid-19 pandemisi sebebiyle okulların kapatılması ve eğitim öğretimin dolayısıyla araştırmaların aksaması ile ilgili olabileceği düşünülmektedir. Bu tarihten itibaren yayın sayısı tekrar artmakla birlikte yeterli düzeyde olmadığı gözlemlenmiştir. Yapılan çalışmaların az olmakla birlikte Türkiye'nin farklı bölge ve illerinden alınan örneklerle yapılması farklı coğrafi bölgelerdeki öğrencilere yönelik durum tespit çalışmalarının yapıldığını göstermesi sebebiyle olumlu bir sonuç olarak yorumlanabilir. Mesleki ve teknik Anadolu liselerde eğitim gören öğrencilerin merkeze alındığı çalışmaların akademik beceriler ve kariyer planlarına odaklandığı araştırma sonucunda elde edilen bir başka bulgudur. Uygulama derslerinin ve staj deneyimlerinin son derece önemli olarak kabul edildiği bu eğitim kademesinde bu konulara odaklanan çalışmaların azlığı bir diğer önemli eksiklik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Araştırmanın veri setindeki çalışmalarda en sık ele alınan iki konu başlığı olan akademik beceriler ile meslek liseleri tercihlerine ve kariyer planlarına yönelik sonuçlar incelendiğinde ise öğrencilerin akademik becerilerinin yetersiz düzeyde olduğu sonuçlarına sıklıkla ulaşıldığı görülmektedir. Bununla birlikte uygulama ders sayısının azlığı ve çocukların bu derslere ilişkin bilgi düzeylerinin yetersiz olduğu da çalışmalar tarafından vurgulanmaktadır. Uygulama derslerinin azlığı ve öğrencilerin uygulama derslerine yönelik bilgi düzeylerindeki azlıklara yönelik bulguları ekonomik sebeplerle açıklanmaya çalışıldığı gözlemlenmiştir. Benzer şekilde Uçar ve Özerbaş (2013) bütçe yetersizlikleri sebebiyle mesleki ve teknik eğitimdeki uygulamalı eğitim ortamlarının yetersiz kaldığını belirterek donanım, araç ve gereç eksikliklerin giderilerek öğrencilerin başarı düzeylerinin arttırılması gerektiğini vurgulamışlardır. Okullardaki

uygulamalı derslere ait atölye ve araç gereç sorunları sebebiyle bazı okullarda uygulamalı derslerin teorik dersler gibi düz anlatım ile gerçekleştirilerek yazılı sınavlarla ölçüldüğünün gözlemlendiği araştırmalar (Durmuşçelebi ve Deliktaş, 2016) da mevcuttur.

Araştırmanın veri setindeki çalışmalarda en sık ele alınan diğer konu başlığı olan meslek liseleri tercihlerine ve kariyer planlarına yönelik sonuçlar incelendiğinde öğrencilerin mezun olduktan sonra sektörlerinde çalışma noktasında isteksiz olduğu, mezun olduktan sonra iş bulma inancının düşük olduğu, istihdam için ön lisans mezunu olmak gerektiğini düşündükleri fakat bu konuda da yeterli bilgi düzeylerine sahip olmadıkları araştırmalar tarafından elde edilen sonuçlardır. Mesleki ve teknik liselerin tercih edilme oranları zaman zaman dalgalanmalar göstermekle birlikte bu dalgalanmaların büyük oranda istihdam politikaları ile ilişkili olduğu bilinmektedir (MEB, 2018). Bununla birlikte T.C. Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından yapılan bir çalışmada mesleki ve teknik liselerden mezun kişilerin yarısına yakınının okulda aldıkları eğitimlerin iş hayatlarına katkı sunmadığını düşündüklerini belirtmişlerdir (Somuncu, 2020). Mesleki ve teknik liselerden mezun olunduktan sonra doğrudan sektöre atılmak yerine öğrencilerin %90'ının üniversite eğitime devam etmeyi tercih ettikleri görülmektedir. Bu tercihin arkasında ara eleman olarak çalışmanın dezavantajları, nitelikli bir kariyer ve iyi bir yaşam kalitesi oluşturmak amaçlarının yattığı görülmektedirler (Demir, 2021). Öğrencilerin lise tercihlerini kendilerinin yapmaması çalışmalar tarafından vurgulanan bir diğer sonuçtur. Lise tercihlerinde öğrenci kararlarının etkili olmadığı sonucu yapılan araştırmalarda sık görülmekle birlikte alan yazına bakıldığında ergenlik dönemi özelliklerine paralel olarak arkadaş ve ebeveyn yönlendirmelerinin daha baskın olduğu bilinmektedir. Buna karşın meslek tercihlerinde öğrencilerin kendi tercihleri doğrultusunda yapılması önerilmektedir (Atlı ve Gür, 2019; Özcan, 2010).

Araştırma sonucunda ülke refahı ve istihdamı açısından oldukça önemli olan mesleki ve teknik Anadolu Liselerinde eğitim gören öğrencilere yönelik geniş örneklemelere ulaşıldığı çalışmaların yapılması, sorunların tespiti için yapılan tarama çalışmalarının dışında eğitim modüllerinin sonuçlarının izlenebildiği deneysel çalışmaların yapılması diğer araştırmacılara önerilmektedir.

Çıkar Çatışması Beyanı: Yazarlar herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan etmektedir.

KAYNAKÇA

- Alkan, C. & Doğan, H. (1976). Mesleki ve teknik eğitim için ana plan esasları. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi (AÜEBFD), 9 (1), 25-72. DOI: 10.1501/Egi-fak_0000000456
- Alkan, C., Doğan, H. ve Sezgin, S.İ. (1996). Mesleki ve teknik eğitimin esasları. (3. Basım). Ankara: Gazi Büro Kitapevi.
- Ath, A. ve Gür, S. H. (2019). Lise öğrencilerinin meslek tercihleri ve bu tercihlerine etki eden faktörler. Kariyer Psikolojik Danışmanlığı Dergisi, 2(1), 32-53.
- Bozgeyikli, H. (2019). Mesleki ve teknik eğitimin geleceği. Geleceğin Türkiye'si Analiz Raporu, (2). ISBN: 978-605-80460-2-3
- Choy, S. (2018). Integration of learning in educational institutions and workplaces: An Australian case study. In Integration of vocational education and training experiences (pp. 85-106). Springer, Singapore.
- Demir, A. (2021). Mesleki ve teknik anadolu lisesi öğrencilerinin üniversite ve meslek seçimini etkileyen faktörlerin tespiti”istanbul ili avrupa yakasi uygulaması”. (Tez no: 693797) [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi]
- Dülger, İ. (1989). Mesleki ve Yayın Eğitim ve Türkiye, Ankara: MEB
- Durmuşçelebi, M. ve Deliktaş, M. (2016) Meslek Liselerinde Yaşanan Sorunlar ve Öğretmenlerin Tükenmişlik Düzeyleriyle İlişkisi- Kayseri İli Örneği. Ed. Özcan Demirel-Serkan Dinçer. Eğitim Bilimlerinde Yenilikler ve Nitelik Arayışı. Ankara: Pegem Akademi.
- Gülistan, T. A. Ş. (2021). Mesleki ve Teknik Lise Öğrencilerinin Disiplin Algıları. Yeditepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 10(12).
- Guo, Z., & Lamb, S. (2010). International comparisons of China's technical and vocational education and training system (Vol. 12). Springer Science & Business Media.
- Hayat, E. ve Şölen, Ş. (2021). İstihdamda Mesleki Eğitimin Önemi ve Öğrencilerin Mesleki Eğitime İlişkin Tutumları: Aydın İli Örneği. Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 8(1), 70-85.
- Karaçam, Z. (2013). Sistematik derleme metodolojisi: Sistematik derleme hazırlamak için bir rehber. Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi, 6(1), 26-33.
- MEB, (2018). Türkiye’de Mesleki ve Teknik Eğitimin Görünümü Raporu.Türkiye’de mesleki ve teknik eğitimin görünümü. Eğitim Analiz ve Değerlendirme Raporları Serisi, 1, 22-82.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). Qualitative data analysis (2. Ed.). Newbury Park, CA: Sage Publications.
- OECD. (2015). Education at a glance 2015. Paris. Organization for Economic Co-operation and Development. <https://doi.org/10.1787/eag-2015-en>
- Özcan, M. (2010). Anadolu Meslek Lisesi Öğrencilerinin Okudukları Okulu Seçme Nedenleri ve Gelecek Beklentileri. (Tez no: 279019) [Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi]
- Özer, M. (2020). Türkiye’de Mesleki Eğitimde Paradigma Değişimi. Gazi University Journal of Gazi Educational Faculty (GUJGEF), 40(2).
- Rizvi, F. (2004). Globalization and the dilemmas of Australian higher education. ACCESS: Critical Perspectives on Communication, Cultural & Policy Studies, 23(2), 33-42.
- Shi, W. (2001). Comparative vocational and technical education. Shanghai: East China Normal University Publishing House.

- Somuncu, A. (2020). Türkiye’de Mesleki Eğitim ve İstihdam-Hayaller Beyaz Olsa da Gerçekler Mavi Yaka. Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 24(1), 177-194.
- Tran, L. T., & Nyland, C. (2013). Competency-based training, global skills mobility and the teaching of international students in vocational education and training. Journal of Vocational Education and Training, 65(1), 143-157.
- Uçar, C. ve Özerbaş, M.A. (2013). “Mesleki ve Teknik Eğitimin Dünyadaki ve Türkiye’deki Konumu”, Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi, Cilt.2, Sayı.2, (242-253).
- World Bank. (2012). Putting higher education to work: Skills and research for growth in East Asia. Washington, DC: World Bank.

Systematic Review on Research Conducted with Students in Vocational and Technical Anatolian High Schools

Extended Abstract

Although vocational education has played an important role in the development of society, it is only in the recent years that has been taken into closer scrutiny as an educational as a result of the increase in competition between countries as well as increasing technological innovations. Although vocational education has existed in Turkish society since ancient times, changes in name and legislation have been made frequently, and with the last change made in 2015, the concept of vocational and technical Anatolian high school has emerged. Although the quality of the efficiency obtained from these high schools is affected by many factors such as teachers, students, parents, curriculum, and community expectations, “student” can be considered as the most important factor. This research aims to contribute to the literature by creating a descriptive analysis of the studies conducted with students studying in vocational and technical Anatolian high schools. For this purpose, the sample of the research, which was designed as a systematic review, consists of 46 studies published between 2015-2022. The studies included in the sample within the scope of the research are the studies published in Turkish or international indexing journals, which put the student as the main variable. As a result of the research, it was seen that the majority of the studies carried out in quantitative design, while postgraduate studies conducted in the survey model. Although the sample groups were formed from different provinces, most of the studies have been conducted in Istanbul. Parallel to these results, the number of studies designed in qualitative and mixed designs was quite insufficient. Experimental studies were found to be limited to only one. It has been observed that the research subjects focus on academic skills and the preference and career plans of vocational high schools. There are not enough studies on teachers, internship practices and curriculum content. As a result of the studies on the two most frequently discussed topics, it was concluded that the students’ level of knowledge generally did not reach the level of knowledge that they expected

to have completed in previous education levels such as basic mathematics and foreign language. In addition, according to the results, the number of applied courses can be considered as the basis of vocational education and the insufficient level of knowledge of the students on this subject. Additionally, the belief of the students to find a job in their sector after graduation is not satisfactory, and therefore, they have a desire to complete their university education rather than enter the sector after graduation.

Ek: Araştırma Veri Setine Dahil Edilen Çalışmalar

Akbel, Ö., & Beşalti, M. (2021). Covid-19 Pandemi Sürecinde Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Öğrencilerinin Uzaktan Eğitim Memnuniyet Algıları Üzerine Bir Araştırma. <i>Studies in Educational Research and Development</i> , 5(2), 126-147.
Akın, R. (2019). Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Muhasebe ve Finansman Alanı Öğrencilerinin İşletmelerde Beceri Eğitimi Uygulamasında Karşılaştığı Sorunlar ve Çözüm Önerileri Van İlinde Uygulama. Yüksek Lisans Tezi. Van Yüzüncü Yılı Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
Alagöz, E. (2018). İstanbul İlinde Özel Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerinde Öğrenim Gören Öğrencilerin Sosyo-Demografik Özelliklerinin Gelecek Beklentileri Üzerine Etkisi. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü
Alagöz, T. (2016). Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Öğrencilerinin Dil Öğrenimindeki Güdüleyici Oryantasyonları ve Öz-Düzenlemeli Öğrenme Stratejisi Kullanımları Üzerine Bir Çalışma. Yüksek Lisans Tezi. Çağ Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü
Alp, F. B. (2019). Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Öğrencilerinin Matematik Başarılarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
Aratoğlu, C. (2015). Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesinde ve Meslek Yüksekokulunda Aşçılık Eğitimi Alan Öğrencilerin Gıda Güvenliği Konusundaki Bilgi ve Uygulama Düzeyleri (Doktora Tezi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü).
Aydın, D. D. (2021). Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Öğrencilerinin Dil Öğrenme İnançlarında Öz-Yeterlik Algılarının Rolü Üzerine Karşılaştırmalı Bir Çalışma. Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
Bakaroğlu, Ö., & Tokuç, B. (2019, September). Bir Mesleki Teknik Anadolu Lisesi Sağlık Alanı Öğrencilerinin Mesleki Riskler Konusunda Bilgi Düzeyleri. In 3. International 21. National Public Health Congress.
Bayguş, D. (2019). Bir Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Öğrencilerinde İş Sağlığı ve Güvenliği Bilgi Düzeyi ve İş Kazaları Sıklığı. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
Boz, H. (2021). Ortaöğretim Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Sağlık Hizmetleri Alanında Öğrenim Gören Öğrencilerin Öğrenme Stilleri ile Akademik Başarıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi ve Yıllara Göre Karşılaştırılması (İstanbul Anadolu Yakası Örneği). Yüksek Lisans Tezi. Yedi
Bulut-Solak, B., Gazi, E., & Kılınc, C. Ç. (2019). Ortaöğretim Kademesindeki Turizm Öğrencilerinin Sektöre Yönelik Görüşlerinin İncelenmesi: Tarsus Ashabı KeHF Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Örneği. <i>Journal of Tourism And Gastronomy Studies</i> , 2774, 2788.
Çakır, S. (2019). Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Öğrencilerinin Okula Bağlılığı ile Sınıf İçi Çatışma Yaşama Nedenleri Arasındaki İlişki. Yüksek Lisans Tezi. Düzce Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Demir, A. (2021). Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Öğrencilerinin Üniversite ve Meslek Seçimini Etkileyen Faktörlerin Tespiti "İstanbul İli Avrupa Yakası Uygulaması. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Gelişim Üniversitesi Eğitim Enstitüsü
Demir, Ü. (2017). Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Algısı: Ortaokul 8. Sınıf Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. Eğitimde Kuram ve Uygulama, 13(2), 316-342.
Demir, Ü. (2018). Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Öğrencilerinin Meslek Yüksekokulu Üzeline Yükseköğrenim Tercihlerinin İncelenmesi: Çanakkale İli Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi 12. Sınıf Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi, 21(2), 132-148.
Demir, Ü., & Cevahir, H. (2020). Algoritmik Düşünme Yeterliliği ile Problem Çözme Becerisi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Örneği. Kastamonu Eğitim Dergisi, 28(4), 1610-1619.
Deniz, L., & Karbeyaz, A. S. (2018). Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Öğrencilerinde Okul Tükenmişliği. Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 8(4), 735-755.
Düzgün, M. (2015). Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerinde Turizm Eğitimi Almakta Olan Öğrencilerin Turizm Sektörüne Yönelik Görüşleri ile Kariyer Değerleri Arasındaki İlişkinin Karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi. Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Erkal, Z. (2019). Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerinde Şiddet Eğilimleri ve Öğrencileri Şiddete Yönlendiren Çevre Faktörleri. Yüksek Lisans Tezi. Maltepe Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
Fidan, M., & Kuzhan, M. Sosyal Medya Uygulamalarının Öğrencilerin Akademik ve İletişim Becerilerine Etkisinin Değerlendirilmesi: Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Örneği. Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi, 11(1), 81-97.
Girgin, Ü. (2018). Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerine Devam Etmekte Olan Kız ve Erkek Öğrencilerin Çatışma Nedenleri. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
Gülistan, T. A. Ş. Mesleki ve Teknik Lise Öğrencilerinin Disiplin Algıları. Edu 7: Yeditepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 10(12).
Hayat, E., & Şölen, Ş. (2021). İstihdamda Mesleki Eğitimin Önemi ve Öğrencilerin Mesleki Eğitime İlişkin Tutumları: Aydın İli Örneği. Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 8(1), 70-85.
Irmak, I. (2020). Gümüşhane Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Öğrencilerinin İş Güvenliği Algısının Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi. Gümüşhane Üniversitesi / Fen Bilimleri Enstitüsü
Kara, H.E. & Ensari Özyay, M. (2021). Anadolu Lisesi ve Mesleki Teknik Anadolu Lisesi Öğrencilerinin İş Sağlığı ve Güvenliği Bakış Açısı. Journal of Social and Humanities Sciences Research, 8(75), 2470-2477. Http://Dx.Doi.Org/10.26450/Jshsr.2724
Karakuş, H. (2019). Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerinde İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimi: Kahramanmaraş Örneği. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi. Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Karataş, B. (2017). İşletmelerde Staj Yapan Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Öğrencilerinin Sorunlarına İlişkin Öğrenci Görüşleri. Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Karci, M. M. (2016). Öğrenci Gözüyle İdeal Öğretmenin Özellikleri: Gazi Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Örneği. Millî Eğitim Dergisi, 45(209), 80-101.
Karci, M. M. (2016). Öğrenci Gözüyle İdeal Öğretmenin Özellikleri: Gazi Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Örneği. Millî Eğitim Dergisi, 45(209), 80-101.

Karkacier, A., & Hamamcı, H. N. (2020). Türkiye'de Ortaöğretim Kurumlarında Muhasebe Eğitiminin Mevcut Durumu: Mesleki ve Teknik Ortaöğretim Kurumlarında Bir Araştırma. Muhasebe ve Denetime Bakış, 20(60), 275-295.
Kaynakçı, C., & İsmet, B. O. Z. Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerinde Tarımla İlgili Alanları Seçen Öğrencilerin Profili ve Alan Seçimlerini Belirleyen Faktörler. On dokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 39(3 100. Yıl Eğitim Sempozyumu Özel Sayı), 16-34.
Kısaç, I., Başerer, D., Başerer, Z., & Kaman, M. (2017). Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Öğrencilerinin Alan ve Dal Seçiminde Karşılaştığı Sorunlar Konusunda Okul Yöneticilerinin Görüşleri (Ankara ve Kastamonu Örneği). Milli Eğitim Dergisi, 46(215), 209-223.
Koç, M. (2021). Özel ve Devlet Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi 9. Ve 12. Sınıf Öğrencilerinin Problem Çözme Becerilerinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
Öztürk, Z. (2019). Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Öğrencilerinin Okula Yabancılaşmaya Yönelik Görüşleri ve Mesleki Eğitime Yönelik Tutumları. Yüksek Lisans Tezi. Düzce Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
Savaş, A. E. (2020). Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Öğrencilerinin Mesleki Karar Düzeyleri ile Bilişsel Esneklik ve Duygusal Özerklik Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (Yüksek Lisans Tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi).
Şen, D. (2018). Denizli Erbakır Fen Lisesi ile Necla Ergun Abaloğlu Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Öğrencilerinde Riskli Sağlık Davranışları. Yüksek Lisans Tezi. Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
Şendurur, U. (2020). Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerinde Muhasebe Eğitimi, Muhasebe Eğitiminden Beklentiler ve Karşılaşılan Sorunlar: Ağrı ve Erzurum İllerinde Bir Araştırma. Muhasebe ve Finansman Dergisi, (86), 97-110.
Sırma, E. (2021). Öğrenci, Öğretmen, Veli Açısından Anadolu Liseleri ile Mesleki ve Teknik Liselerinin Sosyolojik Değerlendirmesi. Yüksek Lisans Tezi. Pamukkale Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
Uğur, C. (2018). Beden Eğitimi Dersi Alan Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Öğrencilerinin Duygu Düzenleme Güçlükleri ile Sosyo-Demografik Özellikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Antakya Örneği. Yüksek Lisans Tezi. Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
Uğur, S. (2019). Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerinde Okuyan Ergenlerin Riskli Sağlık Davranışlarının Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü
Uzun, C. (2016). Bir Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Öğrencilerinin Okul Kültürü Algıları. Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
Yavuz, U. (2015). Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerinde Eğitim Gören Öğrencilerin Psikolojik İyi Olma Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi (İstanbul İli Ümraniye İlçesi) (Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
Yazgan, Ç., Ü. (2017). Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Öğrencilerinin Sosyal Hareketliliğine İlişkin Profilleri: Eskişehir İli Örneği. Doktora Tezi. Anadolu Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
Yeşil, S. (2019). Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Öğrencilerinin Öğrenme Stilleri ve Benlik Gelişimi Açısından Akran Kıyaslaması: Denizli Örneği. Yüksek Lisans Tezi. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
Yeşilyurt, Ü. (2016). Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerinin Motorlu Araçlar Teknolojisi Bölümü Araç Teknolojisi Atölyesi İş ve İşlem Basamaklarının İş Sağlığı ve Güvenliği Yönünden İncelenmesi ve Programlanması. Yüksek Lisans Tezi. Gedik Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü
Yurtoğlu, Ü. (2015). Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerinde Staj Yapan Öğrencilerin Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Yolları (Doktora Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).